

Samenvatting

“Dit is Roosevelt's wereld” – Franklin Roosevelt als cultureel icoon in de Amerikaanse herinnering

Het citaat in de titel verwijst naar een uitspraak van historicus en biograaf Arthur Schlesinger Jr. in *Time 100* in 1998 waarin Schlesinger stelt dat de wereld van nu niet lijkt op de toekomstvisies die twintigste-eeuwse leiders als Hitler, Stalin of Churchill hadden, maar het rechtstreekse product is van Franklin Roosevelt's visie. De wereld is uiteraard veranderd sinds Schlesinger dit in 1998 zei en het was ook toen al betwistbaar of Roosevelt's visie zich ooit werkelijk zo ver uitgestrekt heeft de toekomst in, maar het is toch illustratief voor een opvatting van de recente Amerikaanse geschiedenis die in de Verenigde Staten nog altijd gangbaar is. Kort door de bocht gezegd: in de jaren '30 en '40 had je in Europa nazisme, fascisme, communisme en kolonialisme, maar de moreel superieure en op termijn enige succesvolle ideologie was die van de VS, gekenmerkt door kapitalisme, democratie en vrijheid, belichaamd door de president uit die periode (1933-1945): Franklin D. Roosevelt.

FDR is daarmee een bijzonder interessante casus: nog afgezien van of het klopt dat de (Westerse) wereld van nu geschoeid is op de leest die hij ooit bedacht heeft, valt bij Schlesinger en in allerlei andere contexten op dat hij blijkbaar als zodanig herinnerd wordt, of althans, dat die herinnering actief gevoed wordt: Roosevelt was niet alleen een staatsman, maar ook een visionair wiens idealen voor de toekomst van de VS en de wereld nog steeds relevant zijn. Hoewel Roosevelt allang niet meer tot het zodanig recente verleden behoort dat zijn politieke en maatschappelijke werkelijkheid nog echt dichtbij de huidige ligt, en ook de media en beeldvormingsstrategieën ingrijpend veranderd zijn, overleeft hij als herkenbaar referentiepunt in Amerikaanse cultuuruitingen, zoals films, romans, documentaires, biografieën, musea en monumenten. Als je kijkt naar 'ratings' wie er de "beste president van de VS ooit" was, komt FDR meestal bij de beste drie (Washington en Lincoln zijn vaak de nummers 1 en 2) en vrijwel iedere president wordt vroeg of laat met hem vergeleken. Toen Obama aan het begin van zijn presidentschap met de financiële crisis geconfronteerd werd, zond zelfs het politiek conservatieve Fox News een minireportage uit over de vraag wat FDR gedaan zou hebben in deze crisis en hoe Obama in diens voetsporen zou moeten treden.

Tegelijk valt op dat veel van dat soort representaties van Franklin Roosevelt niet zozeer inaccuraat zijn, als wel anachronistisch. Om een voorbeeld te geven: veel films die in de jaren '40 spelen (*Pearl Harbor*, *Monuments Men*) tonen beelden van een man in een rolstoel met een sigarettenpijpje en gaan er dan vanuit dat hun publiek in één oogopslag begrijpt dat dit President Roosevelt moet zijn. Het klopt dat FDR in een rolstoel zat en rookte, maar het publiek in de jaren

'40 zag hem nooit zo. Met name de rolstoel werd bewust en zorgvuldig buiten beeld gehouden. Gewone burgers wisten wel dat hij polio gehad had, maar niet dat hij niet kon lopen. Roosevelts rolstoel is dus als het ware de collectieve herinnering binnengereden: hij was er historisch gezien wel, maar maakte tijdens FDRs presidentschap geen deel uit van de beeldvorming en pas achteraf is het een van zijn meest herkenbare attributen geworden. Niettemin “herinneren” veel mensen die in die periode jong waren zich duidelijk dat Roosevelt in een rolstoel zat – niet omdat ze dat toen gezien hebben, maar omdat ze beelden die ze later zagen als het ware geprojecteerd hebben op hun “echte” herinneringen.

Dit proefschrift onderzoekt hoe deze dynamiek werkt: hoe functioneert Roosevelt als cultureel icoon in het Amerikaanse geheugen? Mijn benadering is zowel historisch als meer literair-theoretisch. Historisch omdat ik onderzocht heb hoe Roosevelt zelf als president zijn eigen beeldvorming probeerde te sturen, en in hoeverre dat later doorgewerkt heeft. Om terug te komen op het voorbeeld van de rolstoel: die hield hij zelf angstvallig buiten beeld, maar vrij snel na zijn voor velen plotselinge overlijden, werd zijn fysieke gesteldheid en daarmee ook zijn handicap onderwerp van publieke belangstelling. Nog veel meer bekendheid en aandacht kreeg Roosevelts handicap vanaf het begin van de jaren '80, en zo groeide de rolstoel uit tot een van de bekendste trivia over hem. De vraag is waarom de herinnering zich zo ontwikkeld heeft. In het begrijpen daarvan richt ik me op twee factoren: enerzijds wat FDR en zijn staf zelf deden om een bepaalde beeldvorming te creëren en anderzijds de context van het herinneren zelf. Dit is de historische kant van mijn onderzoek, waarin ik het diachronische verhaal van FDRs beeldvorming en de deels daaruit voortvloeiende herinnering aan FDR vertel.

De literair-historische en ook meer theoretische kant van mijn onderzoek richt zich op de vraag hoe de retoriek van Roosevelts eigen woorden en beelden en van latere Roosevelt-representaties werkt: waarom blijven bepaalde verhalen hangen en andere niet? Welke culturele en maatschappelijke wensen en ideologieën van het heden worden gediend met het inzetten van Roosevelt in een bepaald narratief? Hoe kon Roosevelt zelf, zonder in de toekomst te kunnen kijken, zich als het ware retorisch voorsorteren voor een bepaalde plek in de herinnering? Om dit soort mechanismes te analyseren gebruik ik methodes en theorieën uit de letterkunde en cultuurwetenschappen, bijvoorbeeld over de verschillende manieren waarop allegorieën kunnen werken en wat voor retorische tropen Roosevelts radiogebruik karakteriseren.

In termen van wetenschappelijke disciplines is dit onderzoek soms lastig te vangen – het is interdisciplinair, zowel cultuurhistorisch als cultuur-analytisch, hetgeen past bij het bredere label waar het onder valt, amerikanistiek, een multidisciplinair veld dat meer gedefinieerd wordt door de bestudeerde regio dan door een bepaalde disciplinaire verzameling van methoden en technieken. Preciezer gezegd combineert dit proefschrift inzichten uit “celebrity studies”, de subdiscipline die de culturele en maatschappelijke productie van “celebrities” (door henzelf en door anderen) bestudeert, en “memory studies”, het vakgebied dat onderzoekt hoe individuele en

collectieve herinneringen functioneren. Een van mijn centrale stellingen daarbij is dat memory studies door zijn gerichtheid op hoe herinneringen werken in het heden, te weinig aandacht heeft voor de invloed van herinnerde personen zelf, en anderzijds, dat celebrity studies te weinig kijkt naar hoe beeldvorming en herinnering zich over de tijd en in verschillende contexten, verschillend ontwikkelen.

In het eerste hoofdstuk introduceer ik het begrip *autofabrication*, dat een complement is van de in 1980 door Stephen Greenblatt ingebrachte term *self-fashioning*. Deze twee begrippen lijken op elkaar, maar er zijn drie belangrijke verschillen: *self-fashioning* gaat met name over de vorming van het Zelf in Freudiaanse of meer precies Foucaultiaanse zin, terwijl *autofabrication* gaat over het vormen van het eigen publieke imago (met andere woorden: *autofabrication* doe je zelf, maar het gaat niet over je eigen innerlijke persoonlijkheid, maar over je imago). Ten tweede wordt iemands *self-fashioning* bepaald door alle personen en andere actoren en discursieve praktijken die op één of andere manier vormgeven aan iemands zelf, terwijl *autofabrication* gaat over dat deel van de imagovorming waar de persoon in kwestie zelf macht over heeft (bijvoorbeeld als diegene communicatieadviseurs in dienst heeft). Ten derde is *autofabrication* eigenlijk alleen voor politieke leiders relevant – om twee redenen. In een indirect democratisch systeem representeert zo iemand per definitie veel meer mensen dan alleen zichzelf, en de mensen die op hem¹ gestemd hebben moeten toch op één of andere manier zichzelf kunnen herkennen in hun leider. Dat vergt balanceren, en dat wordt nog bemoeilijkt doordat politieke leiders in de twintigste eeuw meer dan ooit onder druk kwamen te staan – onder andere door nieuwe media als fotografie, film, radio en televisie – om *authentiek* te zijn, of op z'n minst te lijken. Enerzijds ligt er dus een appèl voor politiek leiders om hun innerlijke zelf zo openhartig mogelijk voor het voetlicht te brengen, en anderzijds moet het imago dat ze daarmee scheppen voor iedereen, man en vrouw, jong en oud, links en rechts, aantrekkelijk en herkenbaar zijn; een onmogelijke opgave. Hoofdstuk 1 laat zien hoe Franklin Roosevelt daarmee omging.

Het tweede hoofdstuk trekt de spanning tussen *self-fashioning* en *autofabrication* door naar het terrein van de herinnering aan Roosevelt, waarbij ik een onderscheid maak tussen cultureel geheugen (*cultural memory*) en herinneringspraktijk (*remembrance*). Over de betekenis en werking van culturele (collectieve, communicatieve) herinnering is veel geschreven, onder meer door Maurice Halbwachs, Pierre Nora, Jan en Aleida Assmann, Mieke Bal, Ann Rigney en Astrid Erll. Bijzonder aansprekend vind ik de definitie van Richard Terdiman: “Memory is the past made present” (letterlijk: “Herinnering is het verleden zoals dat aanwezig wordt gemaakt”). Terdimans definitie benadrukt dat herinnering een constructie in en van het heden is. In een wat lossere vertaling, zoals “Herinnering is het aanwezige verleden” blijven twee cruciale aspecten onderbelicht. Ten eerste heb ik dan de ambigüiteit van “present” niet vertaald:

---

¹ Politiek correcter zou het zijn om hier hem/haar te schrijven, maar het betreft nu, en zeker 70-80 jaar geleden, eenmaal meestal een man.

herinnering is niet alleen het aanwezige verleden, maar leeft ook in de tegenwoordige tijd en heeft dus relevantie voor het heden. Ten tweede is er de passieve constructie die besloten ligt in “made”: herinnering wordt weliswaar gemaakt, maar er is een zekere mate van serendipiteit en onzichtbaarheid in wie of wat daar invloed op heeft, dus is het moeilijk vast te stellen wie er macht heeft over culturele herinnering. Adrian Parr zegt het zo: “Memory is not in space or time, although it can be said to produce spacetimes.” (“Herinnering is niet in ruimte of tijd, maar het produceert wel tijdsruimtes”). Culturele herinnering is een ongrijpbaar fenomeen, te vangen in tijd noch ruimte, maar het produceert wel narratieve werelden met invloed in onze wereld van dit moment.

De tegenhanger van culturele herinnering is herinneringspraktijk, een begrip waarbij juist wel voorop staat dat aanwijsbare actoren specifiek materiaal in specifieke vormen her-inneren en anderen doen herinneren. Herinneringspraktijk is actief en het is duidelijk wie er macht over uitoefenen. Om een voorbeeld te geven: het is heel ongrijpbaar wat nu eigenlijk “de” culturele herinnering aan de Tweede Wereldoorlog is, maar het is duidelijk en transparant dat de Stichting Vier Vijf Mei de jaarlijkse herdenking – een herinneringspraktijk – op de Dam in Amsterdam organiseert, en naar haar goeddunken het draaiboek en de uitgesproken teksten aanpast (hoewel daar natuurlijk ook weer een veel schimmiger spel tussen politici, lobbyisten en belangengroepen achter schuilgaat). In die interactie tussen wat een cultuur en maatschappij zich ‘toevallig’ op een bepaald moment herinnert en welke herinneringspraktijken er in die maatschappij leven, was Roosevelt, tijdens zijn leven en over zijn eigen graf heen, actief.

Anders dan veel machthebbers liet Roosevelt geen memoires achter, maar een bibliotheek – eigenlijk een archief en museum – gewijd aan zijn leven en presidentschap en gevestigd op zijn eigen landgoed. Op die manier verbond hij de politieke ontwikkelingen in de VS en daarbuiten, en de belangrijke gebeurtenissen op het nationale en internationale toneel op een heel persoonlijke manier aan zijn eigen imago. En omgekeerd liet hij zien dat er achter al de grote, schijnbaar ongrijpbare politieke machinaties, een man van vlees en bloed zat, die zijn best deed zo goed mogelijk te beslissen over zaken waarover hij vaak niet alle benodigde informatie had. Door geen memoires te schrijven, liet Roosevelt enerzijds een kans liggen om zijn keuzes achteraf te verdedigen – dat kon ook niet, want hij stierf voor het einde van zijn vierde termijn als president – maar anderzijds gaf hij door de FDR Library na te laten, wel inzicht in waar hij zijn beslissingen als president op gebaseerd had. En bovendien is de FDR Library als museum en toeristische attractie in feite veel flexibeler in het representeren en begrijpelijk maken van Roosevelt en de periode waarin hij president was, dan een boek.

Het derde hoofdstuk bespreekt systematisch wat Roosevelt deed om zijn eigen imago vorm te geven, wie hij daarvoor in dienst had – veel meer adviseurs, schrijvers, pr-managers en andere medewerkers dan zijn voorgangers – en wat zij deden, via welke media hij zijn imago vormgaf voor het heden van toen en voor de toekomst, en hoe hij omging met pers en met de publieke

opinie. Ik laat daarbij zien dat Roosevelt verschillende retorische en semiotische modi in elkaar liet vervloeien. Zijn fysieke stem die als een *pars pro toto* zijn hele persoon representeerde, zijn metonymische stem, dat wil zeggen de door massamedia verspreide “stem” (zijn radiostem bijvoorbeeld), die Roosevelts woorden, maar ook zijn centrale narratieven en overtuigingen vertegenwoordigde, en zijn indexicale “stem”, representaties die naar hem verwezen maar geproduceerd werden door een heel team van adviseurs en schrijvers van zijn speeches die gezamenlijk een mediale Roosevelt creëerden, vloeiden in elkaar over, met als effect dat de representaties die nauwelijks nog direct door FDR gecreëerd werden toch als persoonlijk overkwamen.

Net als het derde hoofdstuk gaat het vierde over wat Franklin Roosevelt en zijn staf deed om de beeldvorming over hem te sturen en te managen, maar waar het derde hoofdstuk zich primair richt op Roosevelts *autofabrication* en het begrijpen en beïnvloeden van de publieke opinie op dat moment, gaat het vierde hoofdstuk over Roosevelts omgang met zijn toekomstige erfenis, oftewel met het creëren van bepaalde *remembrance practices* en het toevoegen van materiaal aan het culturele repositarium van herinneringen. Deels betreft dat de al eerder genoemde FDR Presidential Library, en ook de uitgave van het 13-delige *The Public Papers and Addresses of Franklin D. Roosevelt*, dat nadrukkelijk op toekomstige generaties gericht is. Voor een nog groter deel gaat het hier over de erfenis in het Amerikaanse fysieke en culturele landschap van de *New Deal*, Roosevelts uitgebreide sociaal-economische programma om de VS uit de Grote Depressie te halen. Het hoofdstuk laat zien hoe de materiële, sociale en culturele producten van de *New Deal* in het Amerikaanse landschap Roosevelt weliswaar niet op basis van gelijkenis afbeelden, maar wel als indexicale verwijzingen functioneren. Dat wil zeggen dat, bijvoorbeeld, de duizenden muurschilderingen in Amerikaanse postkantoren als indexicale reminders blijven werken en dat Roosevelt dus mede door de enorme culturele en architectonische voetafdruk van de *New Deal* in de culturele herinnering blijft. Ik beargumenteer in dat hoofdstuk dat Roosevelt zichzelf in de beeldvorming in feite depolitiseert, in elk geval in termen van partijpolitiek, op een manier die zeer politiek geladen is en consensus zoekt en wil afdwingen, in plaats van ruimte te bieden aan agonisme – het erkennen dat de belangen van verschillende groepen elkaar uitsluiten (conform de analyse van Chantal Mouffe). Het is dus niet zo dat FDR de *New Deal* gebruikte om zichzelf te laten ophemelen door werkloze kunstenaars, maar het federale, ideologisch schijnbaar onproblematische karakter van hun werk draagt er, in combinatie met het feit dat het als index voor Roosevelt werkt, toe bij dat Roosevelt als oncontroversieel en ideologisch neutraal wordt voorgesteld.

Het vijfde hoofdstuk vormt het begin van het tweede deel van dit proefschrift, waar ik de focus verleg van de vraag wat Roosevelt deed om zijn eigen beeldvorming te maken en te besturen, naar de vraag hoe FDR zich als icoon in de beeldvorming sinds zijn dood tot nu ontwikkeld heeft. Het vijfde hoofdstuk behandelt de positie van de *New Deal* in populaire en politieke cultuur sinds 1945, aan de hand van twee transmediale narratieven die al sinds Roosevelts tijd in

verschillende versies bestaan. Het laat zien dat er in de Rooseveltrepresentaties van na 1945 een vergelijkbaar effect optreedt als Roosevelt zelf beoogde in zijn autofabrication: ze werken over het algemeen depolitiserend en verbeelden of noemen de New Deal in contexten die nauwelijks nog als politiek gezien kunnen worden en juist daardoor hebben ze ideologische implicaties. Het eerste voorbeeld is dat van het roodharige weesmeisje Annie, oorspronkelijk een stripfiguur bedacht door de conservatieve cartoonist Harold Gray, maar tegenwoordig vooral bekend van de Broadway musical *Annie* en verschillende verfilmingen van dat verhaal. Hoewel Gray een hekel had aan Franklin Roosevelt, speelt FDR én diens New Deal, met name in de musicaltekst van Thomas Meehan (1977) een belangrijke en zeer positieve rol. Dat komt terug in de film *Annie* uit 1982, waarin de New Deal neergezet wordt als levensreddend programma waar ook rijke Republikeinen zich uiteindelijk graag achter scharen, en wordt, in steeds minder politiek geladen varianten herhaald in latere filmbewerkingen.

Het tweede narratief – ontstaan tijdens Roosevelts eigen eerste termijn als president – is dat van de Honderd Dagen. Tijdens FDRs eerste honderd dagen als president is er een enorm pakket aan nieuwe wetten en maatregelen doorgevoerd en zijn er tientallen programma's en organisaties opgericht om de hervormingsagenda door te voeren. Daarmee zijn Roosevelts eerste honderd dagen extreem succesvol, en sindsdien bestaan het idee dat de eerste honderd dagen van een nieuw presidentschap cruciaal zijn en als graadmeter kunnen dienen voor de effectiviteit van een president. De uitdrukking "Eerste Honderd Dagen" en de traditie om een nieuwe president na honderd dagen langs de maatstaf van Roosevelt te leggen is op een vreemde manier depolitiserend. Het is een soort ritueel dat niet meer rechtstreeks met de sociale, economische, financiële, politieke of culturele impact van de New Deal te maken heeft, maar waar Roosevelt toch bijna per definitie als ongeëvenaarde winnaar uit de bus komt. Niet vanwege de feitelijke inhoud van zijn succes, maar door de kennelijke slagkracht die eruit spreekt.

Van de verschijningsvormen van (afgeleiden van) de New Deal, ga ik in het zesde hoofdstuk over naar de representatie van Roosevelt als president tijdens de Tweede Wereldoorlog. In dat hoofdstuk ga ik na hoe Roosevelt als allegorische figuur ingezet wordt om de Tweede Wereldoorlog te belichamen voor hedendaagse publieken. FDR wordt vaak als "projectiescherm" voor oorlogsnarratieven gebruikt, waarbij dan bijvoorbeeld de impliciete suggestie is dat zijn handicap een resultaat is van oorlogsgeweld (*FDR American Badass!*). Verder wordt hij ingezet als bliksemafleider om oorlogstrauma's af te schermen (dat gebeurt bijvoorbeeld in *Pearl Harbor*). In bredere zin wordt Roosevelt als allegorische figuur vaak gebruikt om de Amerikaanse ervaring van de Tweede Wereldoorlog navoelbaar en relevant te maken. De FDR-icoon vormt dan als het ware een narratieve brug tussen verleden en heden (Craig Owens), al is het niet helemaal mogelijk om het verleden op die manier echt te vatten. De dynamiek van dat proces is goed zichtbaar in Philip Roth's roman *The Plot Against America* (2004), een roman die helder laat zien dat de Roosevelt-icoon bepaalde centrale aspecten van de Amerikaanse rol in de Tweede Wereldoorlog als het ware heeft "meegenomen" de culturele herinnering in, maar dat andere,

minder positieve, aspecten mede daardoor ook vergeten konden worden. Anderzijds zijn er ook voorbeelden van hoe Roosevelt-representaties juist de fragmentatie en het verlies van een oude politieke cultuur kunnen benadrukken. Dat gebeurt bijvoorbeeld in Gore Vidals roman *The Golden Age*. Die titel is ironisch; het boek gaat over een corrupte, manipulatieve en machtsbeluste FDR, die een soort slangenkuil om zich heen creëert waarbinnen hij hard werkt aan een integer imago voor de buitenwereld. Ook in de wereld van Roosevelt-haters is een traditie waarin hij als belichaming van het ultieme kwaad verallegoriseerd wordt, maar die is eigenlijk zo repetitief dat dat niet leidt tot narratieven die buiten een kleine kring resoneren. Kortom, er zijn zeker ook voorbeelden van negatieve FDR-verteelbeelden, maar de meerderheid is positief, en in ieder geval valt op dat Roosevelt op tal van verschillende manieren als allegorische figuur kan dienen. Dat is wellicht een van de redenen waarom hij zo aantrekkelijk blijft als icoon.

Een ander aspect van FDR dat zeker de laatste decennia voor een groot en divers publiek aantrekkelijk is gebleken is het feit dat hij in een rolstoel zat. Hij had als 39-jarige polio gehad en als gevolg daarvan was hij vanaf zijn middel verlamd. Tegenwoordig weet bijna iedereen, zeker in de VS, dat Roosevelt in een rolstoel zat, maar tijdens zijn presidentschap was dat nagenoeg onbekend onder gewone burgers. Het is dus vrijwel van niemand een echt 'beleefde' herinnering en toch is het de culturele herinnering ingeslopen. Het eerste deel van hoofdstuk zeven laat zien hoe en wanneer dat gebeurde, aan de hand van een min of meer chronologische historische behandeling van de belangrijkste Roosevelt monumenten in de VS. Alison Landsberg heeft het concept *prosthetic memory* ontwikkeld, waarmee ze dat effect bedoelde: "herinneringen" aan gebeurtenissen die men niet werkelijk meegemaakt heeft, maar waarvan het gemakkelijk is te geloven dat het een authentieke herinnering betreft. Landsberg rekent beelden uit het verleden, bijvoorbeeld filmbeelden uit historische films, al snel als herinnering, waarbij ik de nuance aanbreng dat de meeste mensen zich uitstekend bewust zijn van het fictieve karakter van dergelijke beelden. Echter, er is ook een groep "prothetische herinneringen" die wel authentiek lijken, met name omdat "echte" herinneringen aan belangrijke gebeurtenissen ons ook meestal in gemedieerde vorm bereiken. We kunnen ons dus zaken die wel tijdens ons eigen leven zijn gebeurd maar waar we niet bij waren (bijvoorbeeld "9/11" of "De val van de muur") herinneren alsof we ze met eigen ogen gezien hebben, terwijl wat we dan voor ons zien beelden betreft uit een latere documentaire. Zo "herinneren" mensen die Roosevelts presidentschap meegemaakt hebben, zich sinds de jaren '70 vaak dat ze hem in de jaren '40 al in zijn rolstoel hebben gezien, maar dat is historisch heel onwaarschijnlijk. Veel waarschijnlijker is, dat het hier een *prosthetic memory* betreft – in dit geval des te opmerkelijker omdat het gaat over een achteraf geproduceerde herinnering aan een artificieel hulpmiddel. Zowel de rolstoel zelf als de herinnering eraan zijn dus toevoegingen aan FDR (het eerste aan zijn lichaam, het tweede aan zijn herinnerde persona).

In het vakgebied *disability studies* is veel theorievorming over de rol van mensen met een handicap of afwijking in verhalen. Daar zijn er veel van, meer dan de meeste mensen zich in eerste instantie bewust zijn: kreupele helden en blinde zieners in Griekse mythen, oorlogsveteranen,

dwerfen in sprookjes, autistische vertellers in bestsellers uit de 21^e eeuw. Hun handicap vervult in narratologische termen vaak een belangrijke functie: hun afwijkende lichaam (en/of geest) vormt als het ware de aanleiding tot het verhaal en markeren in hun anders-zijn waar de grenzen van het normale liggen. Er is dus een wederzijdse afhankelijkheid: veel verhalen hebben hun gehandicapte personage nodig en die functioneert dus in zekere zin zelf ook als prothese, als hulpstuk om onze eigen normaliteit te begrijpen. Als je nu met dit in gedachten kijkt naar hoe Roosevelt's handicap vaak op de voorgrond staat in recente representaties, dan zie je dat de prothetische herinnering aan zijn protheses dient als aanleiding om hem opnieuw relevant te maken. Hij wordt vaak voorgesteld als een soort prothetisch hulpstuk dat eigenhandig de VS uit het slop (van de Grote Depressie en de Tweede Wereldoorlog) trok, en dat zijn rolstoel daar een rol in speelde: "hij stond op uit zijn rolstoel om het land overeind te helpen" zoals Bill Clinton het in 2001 verwoorde. Clintons impliciete suggestie is dat FDR's handicap hem hielp om Amerika overeind te helpen – zo zat het denk ik niet, maar wel in narratologische termen: Roosevelt is belangrijk gebleven deels doordat zijn handicap en verhalen over hoe hij die "overwon" blijven helpen om de problemen in het heden behapbaar te maken. Verhalen over FDR's omgang met zijn handicap bieden in zekere zin een strategie om met handicaps en imperfecties in brede zin om te gaan.

Het laatste hoofdstuk gaat over de rol van Eleanor Roosevelt in het creëren van FDR's publieke imago en plaats in het culturele geheugen. Eleanor Roosevelt was met name in de periode dat ze *First Lady* was, én in de culturele herinnering, op intrigerende wijze zichtbaar op sommige terreinen en onzichtbaar op andere. Politiek gezien had ze officieel geen functie, maar ze stelde zich op als steun en toeverlaat van ondervertegenwoordigde groepen kiezers, zoals zwarte Amerikanen. Daardoor betrok ze hen enerzijds in de politiek in een tijd dat veel zwarten geen stemrecht hadden, en kon ze soms via haar man hun positie verbeteren. Anderzijds werd het daardoor soms ook makkelijker voor Franklin Roosevelt om als president problemen van zwarte Amerikanen uit de weg te gaan, want Eleanor Roosevelt 'zorgde' al voor hen. Op deze manier vergrootte Eleanor Roosevelt in zekere zin de politieke arena ten opzichte van het klassieke beeld van de regerings- en parlamentsgebouwen in Washington DC met hun witte mannelijke populatie. Ze breidde het politieke veld uit naar vrouwenclubs en -bladen, krantencolumns, radioprogramma's voor huisvrouwen en arbeiders, en organisaties van zwarte Amerikanen, waar ze zichtbaar en actief was. Ze transporteerde "politiek" in enge zin van het formele naar het informele, van het publieke naar het privé domein, van het directe naar het meer indirecte. Daarmee had ze, paradoxaal genoeg, tegelijk ook een depolitiserende rol – ze had geen officiële politieke macht en kon dus de betrokkenheid van het Witte Huis laten zien zonder daadwerkelijk iets te doen.

Anderzijds had ze na FDR's overlijden een enorm publiek aanzien en verstrekkende macht, zeker ook als het gaat om het vormgeven van FDR als cultureel icoon. Ze schreef en publiceerde heel veel en daardoor kreeg ze al in de jaren '30 de rol van "verteller" van FDR's presidentschap – een

rol die ze tot haar eigen overlijden in 1962 behield. Daarmee had ze veel invloed op zijn publieke imago in de Amerikaanse herinnering en bovendien ontleende ze aan haar rol als First Lady een grote invloed op politieke kwesties die zij belangrijk vond, met de al dan niet terechte claim dat ze haar overleden mans visie volvoerde. Net als tijdens FDR's presidentschap nam Eleanor Roosevelt in de jaren na zijn dood een positie in die zowel de herinnering aan hem levend hield, als haar eigen, vaak moeilijk zichtbare maar daardoor des te grotere macht ten goede kwam. Hoewel Eleanor Roosevelt een zeer machtige vrouw was, die ook veel vrouwenkwesties op de agenda gezet heeft, was ze geen radicale feminist. Ze maakte veelal juist gebruik van de genderspecifieke verwachtingen van anderen in haar communicatie. Ze benadrukte haar eigen bescheidenheid en neiging zichzelf weg te cijferen, en het belang van haar rol wordt, mede daardoor, ook vaak onderschat of weinig gerepresenteerd, maar vaak stuurde ze daar juist op aan. Zo maximaliseerde ze haar invloed, zonder bedreigend te zijn voor de dominante orde. In het bijzonder gold dat voor Franklin Roosevelt, de belichaming van de dominante orde wiens bereik en slagkracht ze juist vergrootte. Later trad ze op als bezorger van zijn politieke en culturele nalatenschap, door zijn verhaal te vertellen en te zorgen dat hij politiek relevant bleef.

Mijn conclusie over Franklin Roosevelt is, dat hij zichzelf – volgens mij bewust, al valt dat niet echt vast te stellen – presenteerde als een aantrekkelijke, persoonlijke, informele en retorisch krachtige entiteit, maar zijn publieke imago tegelijk zo flexibel mogelijk maakte. Hij liet veel ruimte voor verschillende interpretaties van zijn daden en woorden, en daardoor bleef hij enerzijds mysterieus en boeiend, en anderzijds aanvaardbaar voor een zeer breed publiek. Hij werd daarin bijgestaan door zijn vrouw, en een grote groep loyale vrienden, adviseurs, kabinetsleden en communicatiespecialisten, die ook bijdroegen aan het representeren van Roosevelt na zijn dood. Deze plasticiteit van FDR als geconstrueerd icoon was en is natuurlijk niet ongelimiteerd, en het is ook zeker niet zo dat hij ooit werkelijk alom geliefd is geweest. Hij is ook een dankbaar object van animositeit en afschuw, ten dele omdat hij enerzijds zo mild en inschikkelijk leek en anderzijds politiek wel degelijk radicaal opereerde. Hij hoorde bij een generatie politiek leiders die de inrichting van de maatschappij graag als één groot project zag, dat onder leiding van de overheid een succes kon worden. Roosevelt's visie klinkt als enige van die groep nog steeds door, niet alleen omdat die moreel zo goed, of historisch zo succesvol was, maar vooral omdat hij steeds opnieuw aantrekkelijk is.